

Зоран Крстић

Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Београд
zkrstic@bfspc.bg.ac.rs

УДК: 271.2-275:37

Вера као услов за ступање у клир

– средњошколско црквено образовање
у савременом друштвеном контексту –

Апстракт: У раду аутор разматра неке, по његовом мишљењу, од кључних аспеката и проблема црквеног средњошколског образовања о коме се већ скоро две деценије расправља, али се још није дошло до задовољавајућих резултата. Аутор сматра да је основни проблем овог начина образовања његов искључиво клерикални карактер, односно да се већ самим опредељењем и уписом ученици сматрају свештеничким кандидатима и да њихово школовање представља само пут до готово извесног ступања у клир, на шта се они и обавезују приликом уписа у богословије. Кроз разматрање одређених карактеристичних канона, аутор најпре подсећа на веру као основни услов за ступање у клир, истичући карактер и снагу те вере, а затим, у одељку под називом „Социолошко тумачење услова за ступање у клир“, разматра специфично значење и функционисање вере у савременом друштвеном контексту. Нарочито скреће пажњу на две карактеристике савременог менталитета – економизам и прагматизам, који значајно утичу на квалитет вере сваког хришћанина, па самим тим и пастира. У закључку, аутор разматра и предлаже начине побољшања средњег црквеног образовања у Србији, који се пре свега састоје у променама приступу и схватању црквеног образовања.

Кључне речи: богословије, вера, свештени канони, постмодерно друштво, менталитети

Устројство и карактер нашег средњошколског црквеног образовања је питање које се скоро две деценије са већим или мањим интензитетом налази у жижи интересовања. Касних деведесетих година прошлог века почело се са реорганизацијом петогодишњих богословија покушајем да се оне организују у трајању од 4+2 године. Та реорганизација није до краја спроведена, већ је ограничена само на скраћење трајања богословија на 4 године, уз промењени и скраћени план и програм наставе, да би се убрзо после тога средњошколско црквено образовање поново вратило на 5 година, уз поновно проширење и нову промену плана и програма. Иако бисмо поменути реформу могли назвати неуспешном, она је ипак отворила разговоре на свим нивоима о устројству наших богословија. Ти разговори ни до данас нису окончани. Напротив, они поново добијају на актуелности чињеницом да је кандидата много, а потреба за свештеницима и катихетама све мања. То

је једна, назовимо је квантитативна, врста проблема. Друга врста је много дубља и сложенија, а тиче се самог карактера образовања и његовог циља. Та би се врста проблема могла сажети у питање визије коју имамо у вези са богословијама, као и у питање да ли је њихов клерикални карактер једино могућ, али и одржив у условима савременог, постмодерног друштва.

Ова ће анализа покушати да понуди неке одговоре на постављена питања, разматрајући их најпре из канонске, а затим и из социолошке перспективе. Она ће се ограничити на питање вере, за које сматрам да је кључно у разматрању наше проблематике. Понуђена размишљања претендују само на то да буду саслушана, а никако да су једино могућа, или да су једино исправна.

1. Канонско-правна димензија услова за ступање у клир

На историјску сцену Црква ступа као организована и уређена заједница. Неодређеност, аморфност, а посебно мешање црквених служби никада није била карактеристика црквеног поретка. Јер наш Бог „није Бог нереди, него мира“ (1 Кор 14,33). Дубоко је еклисиолошки неистинита тврдња да се институционалност Цркве противи Духу; да Дух дише где хоће, у пустињи, у манастиру, само не у црквеним службама. У пракси су, нажалост, све девијације могуће, па и бирократизација служби, што, са једне стране, никоме не служи на част а, са друге, никако не може да промени теолошко разумевање и природу црквених служби. Служба се поистовећује са даром. Она је дар Духа Светог који нам се даје, не због наших достигнућа и вредности, већ као знак љубави и милости Божије на изграђивање Тела Христовог. На тај начин природа служби није и не може бити приватна ствар појединца већ, напротив, светодуховска и еклисиолошка. То важи за сваку службу, без изузетка, од лаичке до епископске. У Цркви нико није без дарова Духа Светог.

Међутим, примање дарова није апсолутно безусловно. Црква тражи од онога који ће примити дарове за конкретну службу испуњење одређених услова, пре свих, тражи веру. Вером се улази у Цркву, вером се у Њој обитава, вером се стварају предуслови за ступање у клир одређених чланова Цркве. Тако се вера појављује као општи услов и општа претпоставка хришћанског живота.

Вера као дубоко лични чин познаје тренутак настанка и затим, у нормалним околностима, и свој развој и сазревање. Та чињеница нам даје за право да говоримо о различитим нивоима вере, односно о различитим ступњевима њене зрелости.

„А Филип отворивши уста своја и почевши од Писма овога, проповеди му Јеванђеље о Исусу. Кад, пак, иђаху путем, дођоше на неку воду, и рече ушкопљеник: Ево воде, шта ме спречава да се крстим? А Филип му рече: Ако верујеш од свег срца, може. А он одговарајући рече: Верујем да је Исус Христос Син Божији.“ (Дап 8, 35–37)

Као што можемо приметити, ушкопљеник пита за услов који би му омогућио крштење, а Филип му одговара да исповеди своју веру. Ова вера која води крштењу је била циљ апостолске проповеди и, уз покајање, представља неопходан услов за улазак у Цркву. Веру пре крштења бисмо могли назвати прелиминарним одговором на призив Божији,¹ и то би био најнижи ступањ вере која тек треба да се развија после крштења док не постане савршен, потпун одговор на призив Божији. Што се тиче лаичке службе, овде би се говор о ступњевима вере завршио.

Међутим, структура Цркве поред лаика подразумева и клир. Подразумева и службе за које нису довољни дарови примљени на крштењу већ су потребни и други и другачији дарови Духа Светог на изградњу Тела Христовог. За задобијање тих дарова такође је потребно да буду испуњени одређени услови, од којих је опет вера први и основни.

„Презвитере који су међу вама молим... чувајте стадо Божије које вам је поверено и надгледајте га, не принудно, него добровољно, и по Богу, не због нечасног добитка, него од срца; Нити као да господарите наследством Божијим; него будите углед стаду.“ (1 Пт 5,1–3)

Овако Апостол Петар саветујући црквене старешине наглашава да њихова вера не треба да буде било каква, већ вера која је пример стаду. Оно што се истиче као модел и служи за пример је без сумње најбоље што једна црквена заједница може да има. Избор клирика има ту основну функцију – да покаже које је то међу нама Бог већ изабрао да стану на „место Божије“ и предстоје народу Божијем и који су, опет по Божијим а не нашим критеријумима, најбољи међу нама. А то свакако подразумева и најбољи у вери.

Квалитет и снагу вере, међутим, није лако утврдити. У предању свештених канона се поред позитивних знакова помињу и негативни који би могли да изазову сумњу у зрелост нечије вере, те стога такав није могао бити сматран кандидатом за клир. Размотримо неколико карактеристичних канона.

Неправедно је производити некога за епископа, наводи 80. Апостолски канон, ко је скоро пришао Цркви или се пре мало времена обратио из неваљалог начина живота, а разлог је да не треба да „онај који још није искуство показао постане учитељем других“.² Поред неофита, из истог разлога постоји и релативна забрана рукоположења „клиника“, тј. оних који су крштени на болесничкој постељи:

¹ Види Николај Афанасјев, *Сћућање у Цркву, Вршац, 2002.*, сџр. 93.

² „Онај који је из незнабожачкој живојџа џек љришао Цркви и крстио се или се љак, из неваљалој начина живојџа џек обрајџио није љраведно да одмах буде љроизведен за ејџскојџа. Јер је нејраведно да онај који још није искуство љоказао љостјане учитељем друјџих, осим ако се нејде љо дојоди љо Божијој длатодатџи.“ *Свешџени канони Цркве, љревод ејџ. Ајџанасје (Јевџић), Беојрад, 2005.*, сџр. 56.

„Ако је неко у болести просветљен крштењем не може бити произведен за презвитера; јер вера његова није из добровољности него из нужде; осим због његове ревности и вере после тога, и због недостатка људи.“³

Један од кључних услова за ступање у клир, који спада у групу физичких услова, јесу одређене године старости. Потврђујући много ранији 11. канон Неокесаријског сабора, 14. канон Трулског сабора забрањује рукоположење ђакона пре 25. године старости а презвитера пре 30. године, понављајући образложење 11. канона Неокесаријског сабора да се „презвитер не рукополаже пре тридесет година, макар био човек веома достојан, него нека сачека; јер је и Господ Исус Христос у тридесетој години био крштен и почео учити“⁴. Колику важност су оци Трулског сабора придали овом услову видимо и по строгости санкције која се предвиђа за непоштовање старосне доби: „ако неко из било ког свештеног степена буде постављен мимо одређених година, нека буде свргнут“⁵.

Из канонско-правне перспективе наведени канони не остављају много могућности за дилеме у тумачењу. Они су нам свима добро познати и добро разумљиви, а опет неке од њих вековима игноришемо и они остају мртво слово на папиру. Сматрам да ће нам бољи увид у разлоге поштовања или непоштовања појединих услова за ступање у клир дати анализа друштвеног контекста у којем је Црква пребивала у прошлости и садашњости.

2. Социолошка димензија услова за ступање у клир

За потребе ове студије можемо условно и врло грубо рећи да досадашњу историју Цркве карактерише пребивање у три друштвене реалности, и то: римска, односно рани период до Константина и нешто касније, затим средњовековна, са својим традиционалним, предмодерним друштвом, и садашња, у свом постмодерном контексту. У односу на схватање вере, наше време је много сличније раном периоду Цркве него предмодерном. И један и други период подразумевају одређени религијски плурализам у друштву који нагони Цркву да буде опрезна у избору својих клирика. Из те релативне сличност и претходно наведени канони који су из раног историјског периода живота Цркве, а због крупних друштвених промена које су се десиле последњих векова, задобијају нову и појачану актуелност. Да бих ову тврдњу поткрепио, чини ми се неопходним да у наставку укратко изложим карактеристике савременог тренутка које утичу на наше разумевање вере.⁶

³ 12. канон Неокесаријској њомесној сабора. *Истио, сџр.* 236.

⁴ *Истио, сџр.* 148.

⁵ 15. канон Трулској сабора, *Истио, сџр.* 148.

⁶ За више види I. Пётров, *Θρησκεία και κοινωνία, Μπαριπουνάκης, Θεσσαλονίκη* 2012. стр. 155 и даље.

Постмодерна култура у којој живимо може се окарактерисати као економско-научно-технолошка култура. Она је настајала од 16. века на просторима западне Европе и у том смислу је изворно западњачки, односно западноевропски феномен. Међутим, због своје ефикасности и успешности, пре свега у изузетном подизању материјалног квалитета живота, пројекта људског века и организације државе и друштва која је омогућила значајан напредак индивидуалних слобода, постала је глобални феномен и, самим тим, тековина целокупног човечанства која се не може више олако оспорити, игнорисати или гурати на Запад, на место свог географског порекла. То је заокружена и у свим сегментима реализована култура која, као и све претходне, ствара и одређени менталитет,⁷ тј. начин на који живимо живот у свакодневици, а који је различит од менталитета људи из неких претходних епоха. У том и таквом свету живи и верујући човек, свиђало се то њему или не. Он је подложен менталитету овога света, али га, такође, заједно са другима и ствара. Као и свака историјска епоха, и наша данашња нешто даје а нешто узима. То што даје је, углавном, материјално, а то што одузима је, углавном, духовно. Чини се, међутим, да је савремени човек и поред нарасталих проблема које модерна цивилизација ствара, још увек спреман на ту антрополошку жртву зарад удобности и материјалног благостања које му она пружа, а све чешће само наговештава у виду животног сна и модела. Економизам и прагматизам су две карактеристике постмодерне о којима желим нешто више да кажем.

а) *Економизам као карактеристика постмодерне*

Економизам је прва карактеристика света у коме живимо. Суфикс „изам“ и овде, као и у сваком другом случају, означава одређену идеологију или, у блажој варијанти, менталитет данашњег човека. А у његовом менталитету је да економију сматра базном и готово једином суштинском људском делатношћу. Економија је постала нацрт свих односа између људи, и тако не само да одређује људе, већ и све области друштва. Она више не признаје да је само део људског живота. Тежи да буде целина и да замени све области друштвеног, па и приватног живота, подређујући их себи. Њена тежња је да претвори целокупно друштво у економски систем. Тако су модерност и постмодерност трансформисали економију од људске делатности за задовољење потреба у својеврсну „философију срећољубља“, како то именује Мах Вебер,⁸ и у коју смо сви дубоко уроњени. Овакав менталитет не може а

⁷ За одређење појма менталитета види Јаков Јукић, *Budućnost religije, Matica Hrvatska, Split, 1991. стр. 87 и даље*. Јукић одређује менталитет као „поли“ животи свакодневице. „Mentalitet je `pala` ideologija, bez utopijskih i eshatoloških obećanja, goli život sadašnjice, mukotrpan i otuđen“ стр. 88.

⁸ М. Вебер – *Die protestantische Ethic und der Geist des Kapitalismus* – превод на српки М. Г. Купрајов, изд. Gutenberg, Атина, 1984, стр. 45 и даље.

да не додирне и сферу религиозног. Да ли је потребно подсећати да су Свете Тајне и обреди већ одавно попримили карактер „производа и услуга“, па је освећена вода производ, а крштење услуга која на религијском тржишту има одређену цену. „Колико то кошта?“ вероватно је питање које пастир најчешће чује, а од кога се, оном савесном, диже коса на глави. Успостављени безлични робно-новчани односи дубоко мењају односе унутар Тела Цркве, сводећи једне на безличне даваоце религијских услуга, а друге на пасивне примаоце, на професионалце и лаике схваћене као незналице, а не као чланове народа Божијег. Пастирска служба се претвара у сервис и као и свака друга услуга излази на тржиште, овог пута религијско тржиште.⁹ То нам показује како економизам, конзумеризам и логика тржишта продиру у све сфере људског живота па и у религијску. За такво стање никога конкретно не можемо да окривимо. Менталитети су толико јаки да је потребан огроман духовни напор и креативност да би се они променили у нешто пожељније. Сама констатација врло мало значи.

б) Прагматизам као карактеристика постмодерне

Пресудну улогу у одређивању друштвених и личних животних приоритета у нашој економско-научно-технолошкој култури има прагматизам „који се уопште не opterećује objektivnom istinom, nego svojeglavo nameće за истину isključivo оно што је korisno i unosno“.¹⁰ Овакав став толико дубоко утиче на хришћанску веру да се данас може сматрати њеним највећим непријатељем. Он ствара једну нову врсту атеизма – практични атеизам или индиферентизам, а карактерише га равнодушност према било каквој метафизичкој проблематици. Класични атеизам је био борбен, „прометејски“, он се рвао са Богом сматрајући да има достојног противника у личности или идеји Бога, али и у јакој вери коју је сретао у друштву. Практични атеизам једноставно склања сва та питања са сцене као бескорисна за свакодневни људски живот. Живот је кратак и зашто га компликовати метафизичком проблематиком кад и онако нећемо добити одговоре који су поуздани и за све прихватљиви. Практични атеиста је потпуно утемељен у садашњости. Живи као да Бога нема, и то је његово стање свести, његов егзистенцијални статус, његов менталитет. Оно што није корисно није ни важно. Чарлс Тејлор, један од најбољих савремених тумача процеса секуларизације, наглашава следеће: „у секуларизованом се свету догодило да су људи заборавили одговоре на главна животна питања. Али још је горе што су заборавили и питања.“¹¹ Ако су сва „вечна и проклета“ питања људске егзистенције

⁹ Види више А. Кеεελόπουλος, *Προτάσεις ποιμαντικής θεολογίας, Πουρναράς, Солун 2009, стр. 109 и даље.*

¹⁰ Tončić Matulić, *Metamorfoze kulture, Glas Koncila, Zagreb 2009, сшр. 767.*

¹¹ Циширано према I. Devčić, „Vjera i nevjera danas“, *Riječki teološki časopis, god. 21, 2013. br. 1, сшр. 44.*

склоњена у страну, долазимо у недоумицу да ли је уопште могућ било какв религиозни дијалог са таквим људима. А још је тежа констатација да индиферентизам ставља Цркву у позицију сопствене бескорисности и безначајности.¹² Са друге стране, верник који би покушао да живи своју веру не зна где да за њу нађе места у својој животној свакодневици. Где да јој нађе места у раду, у такмичарским односима међу људима, у образовању, у политици, а све већи проблем постаје и наћи места за њу у породици. Он не може да усклади своја верска убеђења са свакодневним животним искуством. Из тог разлога се у литератури и помиње израз „хришћани седмог дана“, ако недељу сматрамо седмим а не првим даном у седмици. То су хришћани (а можда смо то и сви ми), којима је само недеља пре подне остала да живе своју веру у пуноћи. Све остало је већ одавно испражњено од Божије присутности и постало апсолутно људско. Пред тако снажним духом овога света и вера постаје несигурна, затворена и повучена у приватност, неспособна да јеванђелске вредности унесе у друштвени живот, а следствено томе и Црква као институција заузима сличан став у друштву – одбрамбени, конзервацијски, често и став праведничке ароганције којим се само реагује на збивања, а никако се не учествује у стваралачким токовима.

Карактеристике економско-научно-технолошке савремене културе и њени специфични менталитети који не само да утичу већ и преобликују разумевање и живљење вере, се овим се никако не исцрпљују. Манифестације тих менталитета су неисцрпне и стално променљиве. За илустрацију колико је ситуација озбиљна послужиће нам цитат из „Концепције мисионарске делатности РПЦ“ из 2007. године. Он се, наравно, односи на ситуацију у Русији, а на нама је да проценимо да ли се и ми налазимо у сличној ситуацији:

„Питање тренутног стања на мисионарском пољу је од кључне важности за одређивање смера, метода и начина развоја православне мисије. У последњих 800 година Руска Црква се ниједном није нашла пред неопходношћу вршења апостолске проповеди у таквим размерама, у којима би мисионарско поље сабирало милионе људи ослобођених од јарма безбожничке идеологије, који живе на огромном пространству, имајући сопствене културно-историјске специфичности. Настала је парадоксална ситуација у којој је неопходна *група хришћанизација* народа који живе на територији пастирске одговорности Руске Православне Цркве. Димензије те *групе хришћанизације* су без преседана.“¹³

Свако ко је иоле осетљив на савремену религијску ситуацију, ко се не затвара и не уљуљукује „старом славом“, свестан је комплексности проблема тике чак и условима када већина становништва исповеда своју веру у Бога и када се говори о повратку светога у јавну сферу.

¹² *Види исто, сѝр. 44 и даље.*

¹³ *Мисиологија, Каленић, Крајујевац, 2012., сѝр. 10.*

Реч о канонским условима за ступање у клир и карактеристикама пост-модерне културе треба да послужи као основа за разматрање неких аспеката нашег средњошколског црквеног образовања у односу на веру.

3. Средњошколско црквено образовање у савременом друштвеном контексту

Смисао оснивања и постојања богословија је од 19. века до данас остао исти. Он се састоји у обезбеђивању кадрова за епархије и парохије СПЦ као и за подизање образовног нивоа клира наше помесне Цркве.¹⁴ Тај задатак су оне у свим временима – како мирним тако и ратним, како лаким тако и тешким годинама – успешно обављале. Свака од наших богословија може се похвалити плејадом истакнутих црквених делатника који су одржали и унапређивали наш црквени живот. Све то време су професори богословија часно обављали свој посао и били, како сам то више пута лично чуо из уста блаженопочившег епископа Саве (Вуковића) и са чим се слажем, највећи приложници наше Цркве, понекад заборављани од свих, па чак и од саме Цркве. Успешност њиховог рада никада није долазила у питање до дана данашњег.

Оно што би данас могло да се доведе у питање јесу устројство и циљеви богословија с обзиром на промењене друштвене околности. Иако би се и о самом пореклу начина богословског образовања и начина организовања живота и дисциплине у богословским школама имало много тога суштинског рећи, ограничићу се на разумевање вере у друштвеном контексту настанка богословија и у данашњем моменту.

Богословско образовање овог типа настало је у оквирима традиционалног, хомогеног, предмодерног друштва. То друштво је у својим манифестационим облицима било хришћанско, ослоњено на предање старијих генерација чији је ауторитет био неупитан. Хришћански морал се поистовећивао са друштвеним моралом као што се и Црква поистовећивала са друштвом. Напуштање Цркве из било ког разлога, била је опасна, не само религијска већ и друштвена авантура. Из таквог друштва се није имало где. Оно је, са једне стране, у друштвеном смислу било сигурније за живот него данашње, али је, са друге, у њему било много мање индивидуалних слобода него у данашњем. Оно се споро мењало и те су промене биле скоро не приметне за читаве генерације. Друштвене улоге су у њему биле стабилне, укључујући и свештеничку службу коју су подупирали сви други основни стубови друштва попут државне власти, јавног морала и породице. Услед

¹⁴ За више види Иларион Алфејев, „Проблеми духовне школе на размеђу XIX и XX века: сведочанства очевидаца“, у *Православно бојословље на размеђу векова*, Каленић, Крајујевац, 2011., с. 83 и даље.

такве хомогености питање вере се готово није ни постављало. Она се подразумевала. Подразумевало се да су сви, без изузетка, чланови Цркве у коју су ушли одмах по рођењу, у којој проводе свој живот и у којој умиру. Тако су настајале традиционалне цркве у свим европским народима, при чему ни ми нисмо изузетак. Сви ови појавни облици хришћанског живота у традиционалном друштву не морају да сведоче о дубокој, личној вери појединца али не морају ни да је искључују. У традиционалном друштву је било могуће сведочити хришћанство без вере. Оно што се данас, у драстично промењеним друштвеним условима, појављује као проблем свих традиционалних цркава јесте то да оне формирају тип традиционалног верника којем најчешће недостаје слободно и лично опредељење за веру. Традиционална вера је најчешће, али не и апсолутно, заправо вера у традицију са елементима религиозног, а не вера у Христа.¹⁵ Из тог разлога ће сваки традиционални верник радије да говори о прецима, о обичајима, о националном, а врло мало или никако о уско хришћанским темама. Парадоксална је, такође, и чињеница да традиционална вера може да буде рухо савременог практичног атеизма, који ствара један тип космологије за коју, из угла хришћанства, не можемо да кажемо ни да је религијска ни да је атеистичка, и човека који је у исто време и верник и атеиста. У социологији религије се таква врста религијског опредељења назива *пријодање без веровања*¹⁶ и није ништа необично у народима који имају своју традиционалну цркву, а посебно је карактеристична и истражена у скандинавским земљама.

Овакво стање се види као основни савремени проблем традиционалних цркава. Он би се, такође, могао разумети као основни пастирски изазов данашњице кад се, као бумеранг, не би враћао Цркви и пресудно утицао на избор пастира. И пастири долазе, а одакле би другде, из тог миљеа, тако да типу традиционалног верника одговара тип традиционалног пастира са свим већ поменутиим карактеристикама, али и још неким додатним. То је тип професионалца, најчешће доброг и спретног продавца религиозних добара и услуга. Код њега углавном одсуствује духовна ревност и жар, затим жеља, потреба и способност за покретање било каквог духовног дијалога, и најзад код њега се најчешће не може препознати вера која би била узор пастви. Можемо се запитати да ли је овај тип пастира циљ нашег црквеног образовања. Пошто би одговор свакако био негативан, онда је неопходно да уважимо чињеницу промењених друштвених околности и да схватимо, али и прихватимо, чињеницу да шире друштво више „не ствара“ хришћане (ако их је икада стварало). Нема више никаквих друштвених стубова који подупиру хришћанску веру. Није то чак ни породица, а да не помињемо јавни морал или државну власт. Вера је остала сама, ослоњена

¹⁵ *Bugu* више Т. Matulić, *истио, сѝр*. 788.

¹⁶ *Bugu* G. Davie, *Religija u suvremenoj Evropi, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., сѝр*. 83.

само на човеково срце, где јој је, уосталом, и место. Да би опстала, а поготову да би могла да сведочи, она мора бити јака и зрела.

Да се за иренуијак враћимо већ именујемој проблематици неопишљивања канона о узрасној клирици. По мом мишљењу, основни узрок неопишљивања тој канона кроз векове није иривасходно био недостијак клирика, већ друшљивена стијабилност која је у великој мери иаранијовала да ће и незрела вера младој иасијира иоком иодина сазрејти. Аналоију можемо да најравимо са иедобитијизмом. Када су родитељи дејтеија хришћани, онда је ио не аисолуијна али довољна иаранијија Цркви да ирисијуи кршићењу деце иако она не исиоведаету своју личну и слободну веру.

Из ових разлоја сматрам да је иодразумевање вере, као и нада да ће школски сисијем и дисциплина иростио „најравити“ „исфадриковати“ иасијира, основни ироблем наших доисловија, а не иланови и ироирами, не чак ни дужина школовања. Средњошколско црквено образовање итреба да буде иериод сличан катијихуменатију, када ће се вера ученика ираијити и наділедајти, али са свешћу да је исход неизвесіиан. Нису сви сиремни да најредуету у вери, а иоседно је ио ироблематијно у адолесцентиском иериоду. Никакав сисијем не може иаранијовати да ће се у дејтеију, за данашње ириликке су ио још деца, расіламсати жар вере какав је иоитредан данашњем иасијиру и да ће итрадиционалну веру са којом је, надамо се, дошао, иредобразити у личну, слободну и зрелу хришћанску веру. У односу на ииіање вере, задатијак ирофесора и духовника школе био би да ираіте, наділедајет, расућујет, иружаету иодрику и на крају иредлажет надлежном епископу моіуће иасијире, а не да „ириозводе“ за иасијире оне које Боі није иризвао да му буду иасијири.

Као коначан резултатиј ових иромишљања за која, како сам већ рекао, не сматрам да су једно моіућа, желео бих да изнесем следећи сіиав.

Децу, али и Цркву, итреба ослободити иријииска да су она већ самим уиисом у доисловију иосіјала клирици и да су кренули на извесіиан животијни иуи који ће се завријити рукојоложењем. Да не иомињем да рукојоложење и иарохија моіу бити врло ираімаијичан и економски исілаијив чин. Уиисом у доисловију они диваету уиисани у црквени канон сходно 2. канону Халкидонској сабора, и не моіу се сматраити клирицима јер се у клир улази искључиво рукојоложењем. Њихов сіиатус био је иоком школовања моіао сматраити кандидатијским за улазак у клир, у коме и они сами, а још више Црква, расућујет о исіућењу услова за њихово стицање у клир. У иом смислу је аисолуијно бесмислен и неиоитредан камен о враију Цркве, изјава којом се родитељи и деіте обавезуету да ће иримити свешіенички чин ио завришеітку школовања. Пиіиам се, зар смо иосле свих векова сіиарања да најдоље од нас изаберемо за иасијире, сіали на ову родитељску изјаву и жељу малолетної дејтеија, ираіћену каснијом диіломом, као јединим условом за стицање у клир?

Како сам већ именуо, наше време је мноіо сличније раном иериоду исіиоріје Цркве неіо иреіходном, иредмодерном. Затио се, ио мом скромном ми-

шљењу, поново стиичу услови за актуелизацију свих канона који се односе на услове за стиување у клир, а поседно оних који се тиичу вере. Ако је кандидата много, као што је то данас случај, онда је то ирилика не за њихово одбијање, већ за бољу селекцију кадрова, што је иретносттавка доброј функционисања сваке установе. Одбијање кандидата је, по мом мишљењу, чин друштвене неодговорности. Неки родитељи желе да нам повере школовање и хришћанско васпитање своје деце, а ми их одбијамо са образложењем да нема радних места. А где ће они отићи и на другом месту стићи хришћанско образовање? Средњошколско црквено образовање треба да буде поклон, допринос Цркве ширем друштву за све који желе да га уишу, без ораничења. Да буде, на једној страни расадник нове генерације хришћанске интелегенције, а на другој, расадник будућих частира које ћемо одизаћи не по аутизму, већ по разумевању воље Божије о појединим људима. Смаћрам да би такви најори били друштвено одговорни и црквено корисни.

На самом крају, одбијајући да дам било каква конкретна решења јер она треба да проистекну из најора многих, а не појединца, желео бих да подсетим да за Цркву никада није било ниши ће бити идеалних времена и епоха, и да је свака имала различите наласке и свака стављала Цркву пред различите изазове. Али је свако време, време да се служи Госоду. Постмодерна савремена епоха озбиљно изазива хришћанску веру и зато је једини прави одговор на тај изазов чврста вера којој ћемо сви тежити а поседно частири Цркве и чему црквено школство треба да да свој допринос.

Faith as a Condition for Entry into the Clergy – Secondary Church Education in the Contemporary Social Context

Resume: In this paper the author deals with some of the key aspects and problems of the secondary church education which has been discussed for almost two decades but for which no satisfactory solution was found. The author maintains that the main problem of this kind of education is its exclusively clerical character, i.e. that the very choice and entry to these schools makes their students priest candidates and that their education represents only a path to almost certain entry into the clergy, to which they pledge at the admission to the seminaries. Discussing certain characteristic canons, the author firstly points out that faith is the fundamental condition for entry into the clergy, emphasizing the character and the power of that faith. After that, in a section called “Sociological Interpretation of the Conditions for Entry into the Clergy” the author deals with the specific meaning and functioning of faith in the contemporary social context. The author particularly points out two characteristics of the contemporary mentality – economism and pragmatism, which significantly affect the quality of faith of any Christian, let alone a church minister. In the Conclusion the author discusses and suggests the methods for the improving of secondary church education in Serbia, which above all consist of the changes in the approach and understanding of the church education.

Key words: seminaries, faith, ecclesiastical canons, postmodern society, mentalities.v